

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 30. jūnijā

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Jautrīte Briede, tiesneši Veronika Krūmiņa un Juris Juriss,

kolēģijas sēdē izskatījusi [..] un [..] (turpmāk arī – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 93/2025),

konstatēja:

1. Pieteikumā lūgts:

1.1. atzīt Valsts aizsardzības dienesta likuma 2. panta pirmo daļu, 3. panta otro daļu un 25. panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 99. panta pirmajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 9. pantam;

1.2. attiecībā uz [..] atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 91. pantam un Konvencijas 9. un 14. pantam.

2. Valsts aizsardzības dienesta likuma 2. panta pirmā daļa nosaka: valsts aizsardzības dienests ir valsts dienesta veids, kurš ietver valsts aizsardzības militāro dienestu, kā arī valsts aizsardzības civilo dienestu jeb alternatīvo dienestu.

Valsts aizsardzības dienesta likuma 3. panta otrā daļa paredz, ka valsts aizsardzības dienestam pakļautajām personām, kuras savu domu, apziņas vai reliģiskās pārliecības dēļ nevar pildīt valsts aizsardzības militāro dienestu, to var aizstāt ar alternatīvo dienestu šajā likumā noteiktajā kārtībā. Alternatīvo dienestu pilda 11 mēnešus Aizsardzības ministrijas padotībā esošajās iestādēs.

Savukārt Valsts aizsardzības dienesta likuma 25. panta pirmā daļa paredz, ka alternatīvā dienesta veicēju, beidzoties valsts aizsardzības dienesta termiņam, Aizsardzības ministrija atvaļina Nacionālo bruņoto spēku rezervē un ieskaita rezervistos.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija vērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei un Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Pieteikumā ir apstrīdēta Valsts aizsardzības dienesta likuma normu atbilstība Satversmei un Konvencijai. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēji ir tiesīgi iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa šādu uzskatu juridiski pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām, tai ir piemērota. Tomēr pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts arī gadījumos, kad apstrīdētā norma personai nav piemērota, bet pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esību (*piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punkts*).

6.1. Pieteikuma iesniedzēji ir [...] un [...] gadu vecumu sasnieguši Latvijas pilsoņi, kuri esot pakļauti valsts aizsardzības dienestam. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka ir Jehovas liecinieki un militārais dienests ir pretrunā viņu ticībai. Apstrīdētās normas paredz arī civilo jeb alternatīvo dienestu, taču tam esot sodošs raksturs un militārā kontrole un uzraudzība. Turklāt pēc alternatīvā dienesta pabeigšanas persona tiek atvaļināta Nacionālo bruņoto spēku rezervē. Tādējādi apstrīdētās normas, ciktāl tās neparedz tādu alternatīvo dienestu, kas nav sodošs, aizskarot Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 99. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību. Pieteikumā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārums esot potenciāls, nākotnē sagaidāms, jo, iespējams, viņi tiks iesaukti valsts aizsardzības dienestā.

Satversmes tiesa ir atzinusi personas tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību nākotnē sagaidāma pamattiesību aizskāruma gadījumā (*piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12.1. punkts*). Nākotnē sagaidāms personas pamattiesību aizskārums ir tāds, kas neizbēgami iestāsies pēc kāda noteikta laika. Izlemjot jautājumu par lietas ierosināšanu, Satversmes tiesa ņem vērā gan risku, ka šis ierobežojums nenovēršami skars konkrēto personu, gan arī iespējamo personas tiesisko interešu aizskārumu (*piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. 2009-111-01 10. punkts*). Nākotnē sagaidāms aizskārums var būt pamats lietas ierosināšanai un izskatīšanai pēc būtības tikai tādos gadījumos, kad nelabvēlīgās sekas, kas personai iestātos tiesību normas piemērošanas gadījumā, radītu tai

būtisku kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 23.2. punktu*). Satversmes tiesas kolēģija katrā individuālā gadījumā vērtē šāda aizskāruma esību un noskaidro, vai ir pamats ierosināt lietu un pēc būtības izvērtēt personas prasījumu.

Saskaņā ar Valsts aizsardzības dienesta likuma 4. panta otro un trešo daļu valsts aizsardzības militārā dienesta iesaukumā prioritāri tiek iekļauti pilsoņi, kuri tam ir pieteikušies brīvprātīgi. Savukārt trūkstošā iesaukuma daļa tiek komplektēta, izmantojot atlasi pēc nejaušības principa. Turklāt pēc atlases tiek veikta iesaucamo atbilstības valsts aizsardzības dienestam vērtēšana, kā to paredz Valsts aizsardzības dienesta likuma 6. panta pirmā daļa. Tostarp saskaņā ar Ministru kabineta 2024. gada 24. septembra noteikumu Nr. 622 “Noteikumi par iesaucamo veselības stāvokļa prasībām un veselības pārbaudēm” normām iesaucamajiem, arī tiem, kuri militāro dienestu lūguši aizstāt ar alternatīvo dienestu, tiek veikta veselības pārbaude. Valsts aizsardzības dienesta likuma 8. panta pirmās daļas 1. punkts paredz, ka veselības stāvokļa neatbilstība valsts aizsardzības dienesta prasībām ir viens no apstākļiem, lai atzītu, ka persona šim dienestam nav pakļauta.

Tādējādi saskaņā ar valsts aizsardzības dienesta tiesisko regulējumu, pat tad, ja persona tiek atlasīta valsts aizsardzības dienestam pēc nejaušības principa, tas nenozīmē, ka persona atbilst likumā noteiktajām prasībām un tiks pieņemts lēmums par personas iesaukšanu.

Turklāt izskatāmajā gadījumā jāņem vērā arī tas, ka Valsts aizsardzības dienesta likuma 2. panta otrā daļa paredz, ka valsts aizsardzības dienestam ir pakļauti pilsoņi – vīrieši – viena gada laikā pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas. Pilsonis, kas pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas turpina iegūt izglītību (izņemot augstāko izglītību), ir pakļauts valsts aizsardzības dienestam viena gada laikā pēc izglītības iestādes absolvēšanas vai izglītības procesa pārtraukšanas. Ja pilsonis pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas turpina iegūt izglītību (izņemot augstāko izglītību) un nav absolvējis izglītības iestādi līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai, viņš ir pakļauts valsts aizsardzības dienestam viena gada laikā pēc 24 gadu vecuma sasniegšanas.

Nēmot vērā to, ka Pieteikuma iesniedzēji ir sasnieguši [...] un [...] gada vecumu, viņi saskaņā ar Valsts aizsardzības dienesta likuma 2. panta otro daļu var

būt pakļauti dienestam tikai tad, ja turpina iegūt izglītību, izņemot augstāko izglītību. Taču pieteikumā nav sniegts pamatojums un pievienoti dokumenti, kas apliecinātu to, ka Pieteikuma iesniedzēji turpina iegūt izglītību un tādējādi būs pakļauti valsts aizsardzības dienestam viena gada laikā pēc izglītības iestādes absolvēšanas vai 24 gadu vecuma sasniegšanas. Tādējādi no pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka pastāv pamatota un ticama iespējamība, ka apstrīdēto normu piemērošanas gadījumā Pieteikuma iesniedzējiem iestāsies nelabvēlīgas sekas, radot viņiem būtisku kaitējumu.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 99. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. [...] uzskata, ka apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā viņam tiks radīts arī Satversmes 91. pantā ietvertu pamattiesību aizskārums.

Pieteikumā norādīts, ka [...] ir Jehovas liecinieku reliģiskais kalpotājs jeb diakons, tāpēc viņam ir līdzvērtīgs amats kā citu reliģiju priesteriem un diakoniem. Citu reliģiju garīdznieki Latvijā esot atbrīvoti no militārā dienesta, savukārt Jehovas liecinieku garīdznieki no militārā dienesta neesot atbrīvoti. Valsts aizsardzības dienesta likumā neparedzot izņēmumu attiecībā uz Jehovas liecinieku garīdzniekiem, esot aizskartas [...] Satversmes 91. pantā ietvertās tiesības uz vienlīdzību.

Kā norādīts jau šā lēmuma 6.1. punktā, no pieteikumā norādītajiem apstākļiem nav konstatējama pamatota un ticama iespējamība, ka [...] apstrīdētās normas tiks piemērotas un nākotnē patiešām radīs nelabvēlīgas sekas.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.3. Pieteikuma iesniedzēji lūdz atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Konvencijas 9. pantam, un [...] – par neatbilstošām arī Konvencijas 14. pantam.

Ja pieteikumā ir ietverts prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, pieteikuma iesniedzējam jāpamato arī tas, kādēļ apstrīdētās normas atbilstība starptautisko tiesību normai būtu vērtējama atsevišķi no Satversmes normas. Proti, jāpamato, ka starptautisko tiesību norma paredz plašāku, no Satversmes atšķirīgu,

pamattiesību aizsardzības apjomu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-25-01 17. punktu*). Pieteikumā šāds pamatojums attiecībā uz prasījumiem izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas 9. un 14. pantam nav ietverts.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Konvencijas 9. un 14. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] un [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 93/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Jautrīte Briede